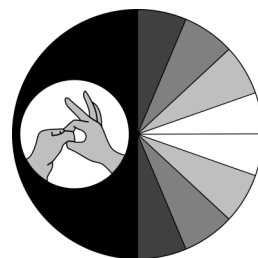

SYNHØR BLADET

LSHDB

Landsforbundet for Kombinert
Syns- og Hørselshemmede / Døvblinde

33 ÅRGANG

#5 2024

SynHør bladet er LSHDB sitt medlemsmagasin og blir utgitt seks ganger i året i trykt form, som punktskrift, på CD og er tilgjengelig på nett på www.lshdb.no

Invitasjon til sommertreff og landsmøte 2025

Les om, og bli med på flere spennende prosjekter

Nordic Event for Young People i Finland

MEDLEMSSKAP

MELD DEG INN I LSHDB

Www.lshdb.no
eller
Kontakt kontor@lshdb.no

KONTAKT OSS

Landsforbundet for kombinert syns- og
hørselshemmede / døvblinde

Epost: kontor@lshdb.no
Nettside: www.lshdb.no
TLF: 22 41 34 24
Mobil: 95 94 93 57

BESØK OSS

ADRESSE:
Skippergata 33
0154 Oslo

DAGLIG LEDER:
Karin Andvig

ÅPNINGSTIDER:

Kontoret er åpent annenhver onsdag, og
hver torsdag og fredag.
Kontoret ligger i 5. etasje.

BLADET

TILGANG:

Kontakt kontor@lshdb.no for å få tilgang på
bladet i punkt, ren tekstfil eller på CD.

TRYKK:

Rycon AS
Opplag 280

REDAKTØR:

Kaisa Markhus
Tlf: 97151746
E-post: kaisa@lshdb.no

FORSIDEBILDE:

Rullestein i fjæra med en grå strand ned til
det blå havet. I horisonten stiger noen av
Bodøs majestetiske fjell opp.
Tatt av: Bodø-innbygger Nadia von Ahnen

STYRET

LEDER

Åshild Johansen
Tlf: 402 34 452
E-post: aashild.lovise@ebnett.no

NESTLEDER

Sissel H. Markhus
Tlf: 934 96 277
E-post: sism@online.no

STYREMEDLEM

Kari Kristine Engan
Tlf: 413 34 244

E-post: ka-k-eng@online.no

STYREMEDLEM

Marius Aasand Larsen
Tlf: 406 35 621
E-post: ml1004@icloud.com

STYREMEDLEM

Ståle Hatlelid
E-post: staalehk@hotmail.com

1. VARAMEDLEM Karianne Havsberg

2. VARAMEDLEM Juliane Eftevåg

Innhold

Redaktøren	4
Styrets hjørne	5-6
Invitasjon til sommertreff 2025	8-9
Ressurskontorets informasjonsspalte	10-11
Nyhetsbrev fra fellesoppdrag	12
Artikkel: Se mulighetene	13
Artikkel: Reiseglede	14-15
Deltakere i forskningsprosjekt om lyd	16-17
Innlegg: Nyttig og nødvendig	18-19
Artikkel: Oppsiktsvekkende prosjekt - helt rått!	20-21
Nytt fra lokallagene	24-25
Til Neste Gang	26

TIPSET:

Følg gruppa:
LIVET MED KOMBINERT SANSETAP

@kombisansetap på snapchat

En gruppe på facebook som er åpen for alle. Her deler fire unge initiativtakere ukentlig en «avis» med oppsummering om hva de deler på Snapchat. På snapchat følger du fire unge personer i deres hverdag med kombinert sansetap.

Redaktøren

Kjære leser av SynHør bladet!

Høsten har for alvor ankommet Østlandet med gule og røde farger overalt, og lengre nord har også snøen begynt å farge fjell-toppene hvite.

Høsten er for mange en sesong for å roe ned litt etter sommeren som ofte har blitt fylt med reiser og sammenkomster. Denne litt roligere årstiden gir også muligheter! For eksempel til å ta fatt på arbeid i styret, planlegging av det kommende likepersonkurset og julebordet, og neste års sommertreff. Her er oppfordringen klar; vær tidlig ute med å planlegge reisen - en perfekt ting å bruke de mørkere høstkveldene på. Kanskje med en kopp kakao og et pledd, og fyr i peisen om du er så heldig å ha det tilgjengelig.

I tillegg kan du ta sette deg til rette med denne utgaven av SynHør bladet, og la deg inspirere av artikler om «Reiseglede», flere spennende

prosjekter, eller begynne å glede deg til «ting du kan gjøre i Bodø» når det blir sommer og landsmøte igjen.

Du kan også la deg inspirere av den energigivende lesningen fra distriktslaget Midt-Norge / Nordland helt bakerst i bladet. Kanskje får du lyst til å arrangere noe lignende i ditt distriktslag - da er tiden inne nå for å planlegge hyggelige møtepunkter gjennom høsten og vinteren.

Jeg ønsker alle lesere en riktig god lesning og en fargerik og god høst!

Vennlig hilsen
KAISA MARKHUS | kaisa@lshdb.no

STYRETS HJØRNE

Av Kari K. Engan

Kjære lesere!

Siden forrige nummer av SynHør-bladet har styret hatt en travel høst. Her vil jeg fortelle litt om hva vi arbeider med.

Den 28. august hadde to styremedlemmer og daglig leder møte med Tolkeutdanningen i Oslo. Her ble vi enige om å arrangere et felles møte med de tre tolkeutdanningene, FNDB og LSHDB i 2025.

Dagen etter hadde LSHDB sitt første møte med nytt styre. Vi konstituerte oss og valgte Sissel H. Markhus som nestleder. Videre vedtok vi å dekke reise- og oppholdsutgifter for barn under 18 år på neste års sommertreff i Bodø. Vi har booket Scandic Havet i uke 26.

Vi oppfordrer dere som ønsker å delta, å bestille flybilletter tidlig, da vi dekker inntil kr 2.000,- av reiseutgiftene.

Vi evaluerte årets sommerstevne. På bakgrunn av tilbakemeldinger vil vi lage program for maks to kvelder, samt legge til rette for en møteplass for de andre kveldene.

Årets idedugnad for styret foregikk på Kielferga den 26. – 28. september. Dessverre kunne ikke Ståle Hatlelid og de to nye varamedlemmene, Karianne Havsberg og Juliane Eftevåg, delta. Men resten

av styret og daglig leder hadde gode samtaler både i og utenfor konferanserommet!

Vi startet med å velge tema for likepersonkursene neste år. Alle var enige om at det skulle dreie seg om å bruke tolk/ledsager, siden det er noen år siden sist vi hadde dette temaet. Nye medlemmer har kommet til, og fortsatt får vi ingen opplæring i å bruke vårt viktigste hjelpemiddel!

Vi landet på tittelen «Samhandling tolk og bruker. Erfaringsutveksling.».

En annen sak vi diskuterte var organisasjonskurs for distriktslagene. Vi hadde et slikt kurs i 2023 og tilbakemeldingene fra lagene var at de ønsker flere kurs. Vi prøver å få til et nytt kurs i 2025, der hovedfokuset er: hvor kan distriktslagene søke midler.

I mange år har vi hatt utstilling av hjelpemidler og stands i forbindelse med kurs og julebord. Vi har nå bestemt å ha dette annethvert år, så neste år blir det likepersonkurs i stedet for utstilling og stands.

Helse Nord har fått i oppdrag å opprette en prosjektgruppe som skal evaluere Nasjonal kompetansetjeneste for døvblinde (NKDB). Prosjektgruppa har hatt samtaler med alle enhetene i NKDB. Den 4. oktober hadde de det tredje møtet

med FNDB og LSHDB. Det er presisert at tjenestetilbudet til døvblinde ikke skal bli dårligere.

I møtene har vi gitt innspill på hva som er viktig for å få de tjenester vi trenger. Prosjektgruppa skal gi sin anbefaling om hvordan tjenestetilbudet til døvblinde skal se ut i løpet av mars 2025.

22. september fylte LSHDB 35 år.

Vi mener det er på sin plass å lage en historisk oversikt over våre aktiviteter. Jeg er snart ferdig med denne. Vi planlegger å gi ut et hefte supplert med bilder. Hftet blir sendt til medlemmene våre.

Dere har fått invitasjon til årets likepersonkurs, utstilling og julebord som finner sted på Scandic Ambassadeur, Drammen, 15. – 17. november. Til nå har 5 utstillere sagt ja: Adaptor AS, Cantek AS, Logisense AS, Phonak AS og Vestfold Audio AS. I tillegg vil Eikholt, Statped Sørøst og NKDB ha stand.

Jeg håper mange av dere har meldt seg på!

Til slutt ønsker jeg dere en fortsatt fin høst!

INVITASJON

til likepersonkurs og julebord 15.-17.november 2024

LSHDB ønsker sine medlemmer hjertelig velkommen til likepersonskurs og julebord på Scandic Ambassadeur i Drammen.

Vi starter på fredag 15. november, kl. 11:30 med lunsj.

Kl. 13.00 – 16:00 blir det hjelpemiddelutstilling.

Lørdag starter vi kl. 09:00, og kurset varer til kl. 17.00.

På søndag er det avreise etter frokost.

Tittel på kurset i 2024 er: «Hva kan vi bruke den taktile sansen til og hvilke psykiske konsekvenser kan det ha?»

Tradisjonen tro har vi julebordet på lørdag etter likepersonskurset.

Reisemåter: Hotellet ligger ca. 3 min. gange fra tog stasjonen i Drammen.

Egenandel: Egenandel på kr.1000, enkeltromtillegg kr. 300 per døgn, dette inkluderer:

Helpensjon

Likepersonskurs med et dagsaktuelt tema

Julebord

Masse sosial hygge

Reiseutgifter på billigste reisemåte er inkludert i egenandelen og fås refundert etterskuddsvis ved innsending av kvitteringer til LSHDBs kontor.

De som har ekstra lang reisevei, får dekket fly, men bestill billett så tidlig som mulig!

NB privatbil (bensinutgifter) blir kun dekket i spesielle tilfeller, med godkjenning i forkant!

Kun 1 voksen ledsager (må være betalt støtte medlem) for hvert ordinært medlem (gjelder ikke offentlige godkjente tolker).

NB: ALLE DELTAKERE MÅ HA BETALT MEDLEMSKONTINGENT.

Trenger du tolk/ledsager, må du bestille selv.

Du trenger ikke gi beskjed til oss hvem tolkene er, denne informasjonen får vi fra Fellesopdrag Vest-Viken.

Vi reserverer rom til tolkene.

Påmelding:

Påmeldingsskjema for likepersonskurs og julebord er sendt ut på e-post.

Husk at det er helt greit å melde seg på via e-post eller ringe inn påmelding uten å bruke skjemaet.

Frist for påmelding: 17. oktober

Når vi har mottatt din påmelding, vil du få tilsendt giro for egenandel, samt program. Har du spørsmål, ta kontakt med kontoret torsdag eller fredag eventuelt send sms på 99649422 eller e-post: kontor@lshdb.no

Med vennlig hilsen,
Åshild Johansen
Leder LSHDB

LSHDB SITT SOMMERTREFF I BODØ 2025

Skrevet av styret i LSHDB

Vi arrangerer tradisjonen tro vårt årlige sommertreff i uke 26 (23 – 29 juni 2025).

Vi regner med store reiseutgifter i forbindelse med at treffet er lagt til Bodø og ser oss derfor dessverre nødt til å ha en grense på dekning av reiseutgifter.

LSHDB blir derfor å dekke opptil kr 2000 i reiseutgifter, resten må dekkes av deltakerne selv!

Derfor viktig at dere bestiller fly så raskt som mulig.

Barn under 18 år vil få dekket alle reiseutgifter. Vi dekker flybilletter fortløpende.

Håper og tror vi vil få forståelse for å gjøre det slik i år.

Hilsen Styret i LSHDB

Tips fra redaktøren:

Dersom du gleder deg til å besøke Bodø, kan du besøke reisebloggen «Renates Reiser» på lenken nedenfor og lese om 200 ting man kan gjøre i Bodø og omegn.

Bildene er hentet derfra, og forfatteren av bloggen har en lang liste med inspirerende ting å gjøre i Bodø.

Her er en smakebit på hva du kanskje får oppleve og se på neste års sommertreff:

1. Drikke byens beste kakao og spise deilige bakverk hos Brødrene Berbusmel

2. Ta turen innom byens eldste bygg; Bodin Kirke fra 1200-tallet

3. Få utsikt over hele byen fra 366 meter høye Keiservarden

4. Utforsk luftfartshistorien på Norsk Luftfartsmuseum

5. Gå langs moloen og hør vinden gjennom de hullete kunststeinene

6. Ta på deg støvler og utforsk den nedlagte Nergruva (kobbergruve) ved Hopen

7. Se stedet Terje Nilsen synger så fint om, stranda Mjelle

8. Test ut lokale smaker som møsbrømsjokolade og tørrfisksjokolade på Cielo Melkebaren

9. Opplev verdens sterkeste malstrøm i Saltstraumen (husk å sjekk tidevannstabellen!)

10. Ta et glass vin og se utsikten fra Topp 13 eller Scandic Havet

11. Bli bedre kjent med områdets historie på Nordlandsmuseet

13. Se på gamle kanoner og den fine utsikten fra Nyholmens skandse

14. Lei kajak og utforsk Paradisbukta på Hjertøya

15. Ta et iskaldt dupp fra en av de mange vakre sandstrendene på Nordsia

Og mye, mye mer!

www.renatesreiser.com/200-ting-a-gjore-i-bodo-og-omegn

Ressurskontorets informasjonsspalte

Skrevet av Lene Karin Mittet

Jeg har mottatt henvendelser med spørsmål om hva som er mandatet til ressurskontoret for tolke- og ledsagertjenester, derfor tenker jeg det kan være lurt å trekke fram et utdrag av innholdet i mandatet samt en gjennomgang av arbeidet som gjøres.

Mandatet til Ressurskontor for tolke – og ledsagertjenester er blant annet å ivareta behov på tolkeområdet for brukere med kombinert syns- og hørselsnedsettelse, videreføre samarbeidsmøtene og brukermedvirkningen med LSHDB og FNDB, ha ansvar for å drifte og koordinere nasjonalt fagområde bestående av (minimum) én representant fra hver hjelpemiddelsentral, og samarbeide med nasjonal kompetansetjeneste for døvblinde (NKDB), for å nevne noen. I tillegg skal ressurskontoret bistå som en tredjepart mellom lokal hjelpemiddelsentral og bruker ved behov meldt inn av den ene parten (eller begge).

Formålet med ressurskontoret er å bidra til at NAV Hjelpemidler og tilrettelegging leverer kvalitetsmessige gode tjenester til personer med døvblindhet i henhold til Folketrygdløven.

Ressurskontoret skal bidra til et helhetlig tjenestetilbud slik at tolke – og ledsagertjenestene utvikles i tråd med brukernes behov og samfunnsutviklingen.

Så langt denne høsten, har vi hatt samarbeidsmøter med NKDB og brukerorganisasjonene LSHDB og FNDB. Vi har også hatt et møte i den nasjonale faggruppen representert av alle hjelpemiddelsentraler rundt om i Norge, og vi har samarbeidet med juridisk støtte på tolk omkring tolking av regelverk, hvor målet er at vi skal kunne gi så like tjenester som mulig, med så god kvalitet som mulig, over det ganske land. Vi er helt avhengig av god dialog med dere brukere for å lykkes.

Samarbeidsmøte med LSHDB og FNDB:

Denne høstens første møte fant sted i LSHDB sine lokaler den 5.sept. Der diskuterte vi blant annet tilbakemeldinger som har kommet inn til FNDB siden sist møte i mai, hvordan vi på ressurskontoret tolker regelverk og samarbeider med juridisk støtte på tolkeområdet, hva som er bakgrunnen for at noen får avslag på sin søknad på tolke- og ledsagertjenester,

og hvordan NAV kommuniserer ut til sine brukere.

Vi opplever at dialogen med både FNDB og LSHDB er tydelig og god, og våre møtepunkt er viktige for å kunne ha en åpen dialog omkring hva som rører seg der ute. Vi setter veldig pris på å få tilbakemeldinger fra dere som bruker våre tjenester, enten via deres brukerorganisasjon eller direkte til oss. Fortsett med det.

Nytt møte med brukerorganisasjonene blir i midten av november. Da har vi også invitert juridisk støtte på tolk til å delta i møtet, for å løse oss gjennom regelverk og forskrifter i folketrygdloven. På den måten har både brukerorganisasjonene og vi mulighet til å få en felles forståelse for regelverket og ikke minst mulighet til å stille noen oppklarende spørsmål.

Samarbeidsmøte med NKDB:

På dette møtet deltok både fellesoppdrag og ressurskontoret. Det var et digitalt møte hvor vi diskuterte forskjellige dagsaktuelle saker som opptar oss, blant annet den nye frilansriggen. Ordningen med frilans tolker er i endring, og skal anbudsutsettes. Anbudsgiver skal fylle visse krav og det skal leveres den kvaliteten som trengs. Utlysning av anbud/offentliggjøring kommer i desember, og ordningen skal være på plass fra sommer 2025. Brukerorganisasjonene er med i arbeidet. De har uttrykt at det er utfordrende å nå alle brukerne med informasjon.

Vi fikk også en kort orientering om status på prosessen som NKDB er inne i med Helse Nord. Prosjektet for overgangen fra Nasjonal kompetansetjeneste til ny organisering skulle vært klar på slutten av året. Den er nå utsatt til uke 12 neste år.

Møte med interessenter er planlagt i slutten av oktober. Brukerorganisasjonene og ressurskontoret for tolke- og ledsagertjenester er referansegruppe.

I slutten av oktober skal vi (fellesoppdrag, ressurskontoret og avdelingsleder på tolk) på besøk til Eikholt. Agendaen for besøket og møtet er ikke satt enda, men dette er ett av våre faste møtepunkt med en viktig samarbeidspartner, så dette møtet ser vi fram til.

Den 5. desember går den digitale nasjonale fagdagen for tolker av stabelen. Her er både frilanstolker og fast ansatte invitert til å delta. Og ressurskontoret, med bistand fra en døvblind person, har fått en egen post på programmet for å sette tolking- og ledsaging for døvblinde på dagsorden. Vi er godt i gang med planleggingsarbeidet, så det blir spennende å se sluttresultatet.

Ta gjerne kontakt med oss hvis dere har en sak dere lurer på eller har noe på hjertet, så skal vi se hvordan vi kan bistå.

Ha en god høst videre!

Med vennlig hilsen

Ressurskontoret for tolke- og
ledsagertjenester

v/ Lene Karin Mittet

Nyhetsbrev fra fellesoppdrag

Skrevet av Elisabeth og Anette v/ Fellesoppdrag Vest-Viken

OKTOBER 2024

Tirsdag 3.september hadde vi et digitalt møte med frilanstolker. Det var et hyggelig møte, hvor vi snakket om ulike temaer rundt arbeidshverdagen. Vi fikk spørsmål om overnatting på Eikholt, fremgang i prosessen om ny ordning for frilansere og kost.

Når det gjelder anskaffelsesprosessen for tolketjenester, ble det 12.09 sendt ut et eget brev fra Styringsenheten om dette.

I dette brevet står det blant annet:

«Arbeidet med anskaffelser av tolketjenester er i rute og følger tidsplanen som ble presentert i møter med frilans-tolkene i april. Det betyr at grunnlaget for konkurransen utarbeides nå og vi tar sikte på offentliggjøring i desember. Det planlegges at ny løsning er operativ sommeren 2025.»

Vi har tatt kontakt med Kari på Eikholt angående overnatting der oppe. Hun sier som før, at man noen ganger må dele leilighet, men det er alltid separate soverom. Det er bad/toalett og stue man i så fall deler. Kari lager en oversikt over hvem som har vært der og hva slags type rom man nylig har hatt, og prøver å variere så godt det lar seg gjøre. Dersom du ønsker å vite om du må dele leilighet, må du selv ringe Kari uka før. Den siste tiden har vi jobbet med, og jobber fortsatt med julebordene til både LSHDB 15-17.11, og FNDB 29.11-01.12.

Vi formidler ulike kurs, oversikt over vårens kurs og arrangementer vil følge i neste nyhetsbrev.

Hilsen Elisabeth og Anette

Vi på fellesoppdrag har savnet en måte å nå ut med informasjon. Det kommer ny utgave av dette nyhetsbrevet annenhver måned, håper det vil være nyttig for dere! Ønsker du det tilsendt direkte? Send en mail om det til oss!

Epost-adresse: nav.tolk.fellesoppdrag@nav.no

Telefon: 940 37 864

Åpningstider: Man – fre:

09:00 – 15:00

(Forsøk gjerne å ringe/maile utenom åpningstider)

SE MULIGHETENE

Kunst- og håndtverkskurs på Hurdal Syns- og mestringscenter

Skrevet av Cor van der Lijcke

Jeg deltok på kurset «Steinsliping og snekring». Men jeg er ingen handyman og har 10 tommel-totter! Og jeg har for mange tanker i hodet.

Derfor er det viktig at jeg snur hodet i en annen retning og bruker hendene mine mer. Keep the balance in life!

På kurset møtte jeg en veldig hyggelig kollega. Han var syns- og hørselshemmet og delvis lam som følge av en hjerneblødning. Han hadde imidlertid ikke mistet pågangsmot, entusiasme og uttrykksevne. Ved hjelp av en snekkermester satte jeg sammen et flott fuglehus. Utrolig! Kona mi kona var litt nervøs før kurset, for hun trodde at jeg ville komme hjem med en tredje funksjonsutfordring!

Det var imidlertid ikke lov å bruke sirkelsag. Da hadde jeg helt sikkert mistet en eller flere fingre. Det er ikke særlig praktisk eller fornuftig.

Steinsliping er en flott aktivitet å drive med. Med hjelp av en slipemaskin og råd fra en instruktør, slipte jeg den upolerte steinen til formen på den aktuelle gjenstanden. Deretter var det finsliping og polering. Det var kjempegøy og du ser umiddelbart resultater.

Jeg brukte steintypen Sodalitt. Dette er en blå halvedelstein som oftest brukes i smykker. Det mest kjente funnstedet for denne steinen er Ontario, Canada.

Jeg lagde blant annet en slipsnål og mansjettknapper. Fenomenalt! Kan det være en god tanke å introdusere denne kunstformen på Eikholt?

Hvert kurs på har sin egen kursmedarbeider. I vårt tilfelle var det en mann som var både synshemmet og fysisk funksjonshemmet. Han hadde amputert begge beina og satt i rullestol som følge av diabetes.

Han var med oss kursdeltakerne hele tiden, og vi hadde veldig interessante og dyptgripende samtaler om meningen med livet. Fantastisk!

Under oppholdet var det også et todagers oppfriskningskurs for kursmedarbeidere. Jeg møtte en syns- og hørselshemmet mann der, opprinnelig fra Afghanistan. Han ble blind da han var 12 år gammel, fordi en skolekamerat tråkket på en mine. Senere flyktet han, og han kom via Russland, Finland, Sverige, og Danmark til Norge. Dette var en sterk og rørende historie.

Til slutt vil jeg takke alle som bidro til at jeg fikk dette spesielle eventyret. Shalom!

PS: Moralen i denne historien er: «Du er sterkere enn du tror»!

REISEGLEDE

Skrevet av Margrethe og Cor van der Lijcke

Vakre Stavanger!

Med fly i sol og finvær kikket vi ned gjennom hele turen Oslo – Stavanger! Da vi kom frem bodde vi på Scandic city Stavanger, og fikk et stort rom beregnet på rullestolbrukere. De trodde kanskje at det manker noe med beina mine også. I dusjen var det plass for å danse wienervals!

Hotellet var universelt utformet, med bl.a. ledelinjer, store romnummertall i relieff, og heis med braille og relieff.

Stavanger har flere interessante severdigheter. Stavanger domkirke er fra første halvdel av 1100-tallet og er det eldste stående domkirkebygg i Norge. Den har vært i kontinuerlig bruk siden 1300-tallet. St. Petri er den andre store kirken i byen. Løynefallende er kristusstatuen som fungerer som altertavle, og den er en kopi av kristusstatuen til Bertel Thorvaldsen i Vor Frues kirke i København. For øvrig bugner det av kirker og menighetshus i Stavanger...

Andre steder som er verdt et besøk er Norsk oljemuseum. Foruten å fortelle om «oljeeventyret» i Norge, er dette et aktuelt museum med tanke på miljø, klima og fornybar energi.

Norsk hermetikkmuseum som ligger i Gamle Stavanger gir nostalgiske minner. Bjellands fiskeboller var på middags-

bordet omtrent en gang i uka i Margrethes barndom!

Vi var også i Stavanger under EM i fotball og overvar kampen Spania- Frankrike på en pub med storskjerm i Vågen. Med høreapparater var dette en umulig utfordring, men det ble kanskje rekruttert nye høreapparatbrukere! Nederland – England så vi i fred og ro på hotellrommet!

Vi tok samme båttur på Lysefjorden (3 ½ time) som vi gjorde med LSHDB under sommertreffet i Stavanger for 2 år siden. Båten gjorde et stopp rett under Prekestolen, og da ble det spilt Nocturne av Secret Garden med Stavanger symfoniorkester. Dette var på dagen 1 måned etter at min kjære bror døde, så det ble veldig sterkt.

På båten traff vi en nederlandsk familie med foreldre og 2 barn, og de viste stor interesse for haptisk kommunikasjon!

Høydepunktet under oppholdet i Stavanger var turen til Flor & Fjære. Besøket der er en smak av paradiset! Båtturen, de ulike hagene med inspirasjon fra hele verden og maten i restauranten, som var enten kortreist eller ureist, var en fest for alle sanser!

Eventyret startet i 1965 da ekteparet Bryn kjøpte en forblåst husmannsplass på øya Sør- Hidle. I dag blir den berømte øya

besøkt av tusenvis av turister hvert år. En tur dit anbefales på det sterkeste.

Turen ble avsluttet med hverdagsmesse i St.Petri. Tema for messen var «Håp og forsoning», og det var fin reiseniste å ta med på togturen hjem, i tillegg til brødkivene med brunost som vi fikk med oss fra presten!

Vi synes det ble en fin kombinasjon med fly den ene veien og tog hjem. Den lange

togturen bød på svært variert natur og mange morsomme og fine samtaler med medreisende.

Stavangerturen blir et minne for livet!

Bilde 1: Fra blomsterøya Flor og Fjære

Bilde 2: Prekestolen sett fra Lysefjorden

Bilde 3: En vakker båttur ut til blomsterøya

DELTAKERE I FORSKNINGSPROSJEKT PÅ EIKHOLT

Skrevet av Anne May Førland

Behov for flere deltakere i forskningsprosjekt på Eikholt om mobilitetsprogram i høreapparater for personer med kombinert syns- og hørselsnedsettelse/døvblindhet

Det er behov for flere deltakere i Anne-May Førlands mastergradsprosjekt: «Mobilitetsprogram i høreapparater for personer med kombinert syn- og hørselsnedsettelse/døvblindhet», som gjennomføres på Eikholt. Vil du delta?

Hvem kan delta?

For å delta må du:

Være over 18 år

Bruke høreapparater på begge ørene

Ha så nedsatt syn/blindhet at du kan få synshjelpemidler fra NAV hjelpemiddel-sentral

Være utendørs minst en gang i uken, med eller uten mobilitetshjelpemidler

Forstå og gi tilbakemeldinger på spørsmål om syn, hørsel og mobilitet

Du kan ikke delta om du har Cochlea Implantat (CI) eller annet hørselsimplantat på ett eller begge ører. Du kan ikke delta om du er døv på ett øre og/eller bruker CROS-høreapparat. Dette er fordi

prosjektet undersøker mobilitetsprogram i høreapparater, og det er per nå ikke mulig å legge inn et slikt program i CI og CROS-høreapparater.

Hva innebærer det å delta?

Prosjektet gjennomføres på Eikholt i Drammen. Det vil ta ca. tre og en halv time å delta. Vi tar pauser underveis. Målet med prosjektet er å undersøke om mobilitetsprogram i høreapparatene er nyttig.

Først svarer du på spørsmål om kjønn, alder, hørsel, bruk av høreapparat, syn, orientering og mobilitet. Deretter tas det hørselstest med pipelyder, med og uten høreapparater (audiometri).

Audiograf Anne-May Førland legger inn et ekstra program «mobilitetsprogram» i høreapparatene dine. Det vanlige programmet ditt vil ikke bli endret. Du får ikke vite hva som er ditt vanlige program og hva som er nytt mobilitetsprogram.

Det gjøres en lydlokaliseringstest. Du sitter på en stol i midten av en sirkel med 12 høyttalere. Det kommer lyder fra høyttalerne, og du må si hvilken høyttaler som gir lyd. Det testes både med det nye mobilitetsprogrammet i høreapparatene, og med det vanlige programmet ditt.

Vi går ut på tur i ca. 1 time og tester både det nye mobilitetsprogrammet og det vanlige programmet i praksis utendørs. Du bruker mobilitetshjelpemidlene du pleier, for eksempel hvit stokk, tolk/ ledsager eller førerhund. Vi går over fotgjengerfelt, kryss og sykkelstier. Det blir stilt spørsmål som du svarer på underveis.

Når vi kommer tilbake fra tur vil høreapparatene settes tilbake til slik de var. Du kan selv velge om mobilitetsprogrammet skal slettes eller om du vil beholde det.

Som takk for deltakelse får du et gavekort på 500 kr.

Hvordan kan du delta?

Prosjektet er åpent for nye deltakere frem til desember 2024. Tidspunkt for deltakelse bestemmes av hva som passer for deg. Vi hjelper med organisering av reise til Eikholt.

For å delta, ta kontakt med Anne-May Førland på mail anne.may.forland@eikholt.no

Målet med prosjektet

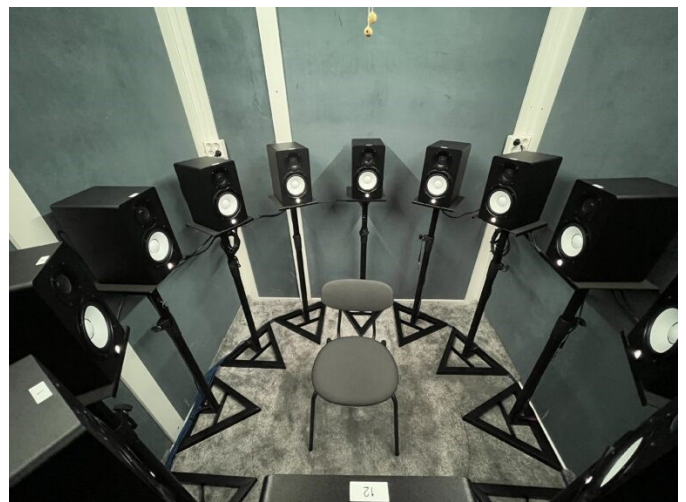
Målet med prosjektet er å undersøke om mobilitetsprogram i høreapparater er nyttig, og eventuelt hvem det er nyttig for. Prosjektet vil bidra til kunnskap om tilpasning av høreapparater til personer med kombinert syns- og hørselsnedsettelse/døvblindhet. I tillegg vil prosjektet gi informasjon om hvordan høreapparater påvirker lydlokalisering, altså det å høre hvilken retning en lyd kommer fra.

Bli med!

Bildebeskrivelser:

Anne-May Førland og en mann med hvit stokk står på en gangsti ved siden av en trafikkert bilvei. En stripe av gress skiller gangstien og bilveien. Anne-May holder papirer i hånden, og snakker med deltakeren. I bakgrunnen passerer biler og en stor gul buss. Et skilt viser at fartsgrensen er 50 km/t.

Tolv høyttalere med jevn avstand mellom seg står i en sirkel rundt en tom pinne-stol. Høyttalerne er markert fra ett til tolv med hvite klisterlapper. Høyttaler 12 står rett mot den tomme stolen, som klokka 12. Veggene er dekket av et blågrått stoff, og det er et tykt grått teppe på gulvet. Rommet er lite, kun to meter bredt.

NYTTIG OG NØDVENDIG

Skrevet av Cor van der Lijcke

Bruk av mobilitetsprogram i høreapparater og retningshøring.

Masterstudie i klinisk helsevitenskap av Anne- May Førland, rådgiver/audiograf ved Eikholt nasjonalt kompetansesenter for døvblinde, Drammen.

Forskningsprosjektet undersøker om mobilitetsprogram er nyttig ute og om lydlokalisering kan gi mer perspektiv og oversikt.

Dette mobilitetsprogrammet gir mer frihet og fleksibilitet i lyttesituasjoner.

Det var en åpenbaring å komme på veien ute med mobilitetsprogram. Jeg følte meg trygg og avslappet. Jeg var veiens konge! Fikk også høre ekkolokalisering via den naturlige ledelinjen som jeg får når jeg pendler med mobilitetskjeppen langs veikanten. Fantastisk!

Kanskje det kan være en utfordring for Eikholt å integrere dette mobilitetsprogrammet i ekkolokaliseringstrening?

En annen oppgave i programmet var lydlokalisering. Jeg ble plassert midt i et batteri av 12 Yamaha høyttalere.

Fantastisk! Rock around the clock!

Oppgaven var å høre hvilken høyttaler som var aktiv?

Dette var en vanskelig oppgave for meg.

Jeg tror at hjernen min må venne seg til denne nye situasjonen.

Når lyden kommer fra siden, kommer lyden til det nærmeste øret litt tidligere enn til det andre. Lyden som kommer fra siden er ofte høyere for øret nærmest lyd-kilden. På samme måte dempes høye frekvenser sterkere enn lave frekvenser.

Det var en stor ære for meg å få være på dette prosjektet. Jeg håper at jeg kunne bidra til en positiv utvikling. Jeg ønsker Anne-May lykke til med det videre i masterstudiet.

Bilde:

Cor sitter midt i høytaleroppsettet og leser med relieff og punktskrift hvor høyttalerne er plassert.

P.S: Anne-May vil gjerne ha enda flere deltakere i prosjektet og jeg oppfordrer deg til å kontakte henne!

E-post: anne.may.forland@eikholt.no

OPPSIKTSVEKKENDE PROSJEKT - HELT RÅTT!

Skrevet av Cor van der Lijcke

Grenseløs idretts glede er unikt prosjekt som ikke er gjenkjent i verden.

Dette prosjektet har som mål å fjerne hindringer og gjøre det mulig for personer med syns- og hørselsutfordringer aktivt å se fotballkamper.

Fotball er den mest elskede sport på verdensbasis, også for mennesker med syns- og hørselnedsettelse. Men for denne gruppen er det i dag nesten umulig å følge fotballkamper live. Gjennom tegnspråk, taktilt tegnspråk, taktilt fotballbrett, haptisk kommunikasjon og synstolking kan personer med dette dobbelte sanseparet både «se» fotballkamper og oppleve atmosfæren rundt.

En viktig del av prosjektet var bidraget fra erfaringskonsulenter.

Altså brukermedvirkning i praksis! Bruk av haptiske signaler og lyd-beskrivelse var en stor suksess.

Takk til alle involverte!

Dette var uforglemmelig.

For mer informasjon kan du ta kontakt med administrator for prosjektet:

Eikholt nasjonalt ressurscenter for døvblinde.

Bilde 1 (til venstre):

Simulering av deltagelse på en fotballkamp ved at erfaringskonsulentene fikk se fotballkamp på storskjerm. De benyttet de metodene de selv hadde utviklet for å følge med på fotballkamper. Bildet viser haptisk tolking og tegnspråktolk i aksjon. Noen av konsulentene kunne følge med på lyden fra TV-kommentatoren via teleslynge og eget høreapparat.

Bilde 2 (til venstre):

Haptiske signaler tilpasset fotballkamp og andre kulturelle arrangementer.

Midt blant jublende supportere på tribunen, sitter døvblinde Isabel. Med hjertet fylt av lidenskap, kjenner hun pulsen fra tribunen og fellesskapet som kun en ekte supporter kan.

Bilde 3 (øverst til høyre):

Haptiske signaler tilpasset fotballkamp og andre kulturelle arrangementer.

Bilde 4 (nederst til høyre): Taktilt brett som ble brukt under kampen. Brettet er utstyrt med tydelige taktile streker som markerer de viktige delene av fotballbanen. Tolken bruker her sin hånd over mottakerens for å vise ballens bevegelse. Erfaringen fra prosjektet viste at det er bedre at mottakeren holder sin hånd over tolkens.

DELING FRA NORDIC EVENT FOR YOUNG PEOPLE (NUL)

Skrevet Anne Isokuortti,
oversatt og redigert av Kaisa Markhus

Glede, kunnskap og fellesskap preget nordisk ungdomsarrangement

Fra 5. til 11. august 2024 ble det arrangert et spennende nordisk arrangement for unge voksne i alderen 18 til 30 år på Yrkeskolen Kiipula i Janakkala, Finland. Dette årlige arrangementet, tidligere kjent som NUL, samlet ungdom fra nordiske land for en uke fylt med læring, samhold og uforglemmelige opplevelser.

Danmark stilte med den største delegasjonen, hele ti deltakere, mens tre ungdommer kom fra Sverige, én fra Island og syv fra Finland. Arrangementet ble organisert av fire ansatte fra den finske døvblindforeningen, hvorav tre var til stede under selve uken, i tillegg til fire finske unge frivillige. Totalt deltok 51 personer inkludert tolker og assistenter.

Variert program fra morgen til kveld

Hver dag startet med frokost klokken 07.15 og programmet varte til 22.00, med et bredt spekter av aktiviteter. Deltakerne fikk delta på en rekke verksteder innen håndverk, opplæring i hjelpemidler som punktskrift, og de fikk presentasjoner fra de ulike landene. I tillegg ble det arrangert konkurranser og utflukter til den nærmeste byen, middelalderbyen Hämeenlinna, og den frodige naturen rundt.

Målene ble oppnådd med glans

Hovedmålet med arrangementet var å styrke identiteten til deltakerne, gi dem likepersonsstøtte og et sterkt, internasjonalt fellesskap. Disse målene ble til fulle oppnådd, og det fyldige programmet ga deltakerne minner for livet. Et eksempel på dette var at noen deltakere brukte en hammer for første gang, mens andre opplevde guidede turer og bruken av hvit stokk som noe helt nytt.

Støttet av Erasmus+

Dette nordiske arrangementet ble gjort mulig gjennom støtte fra EUs Erasmus+ Youth Exchange-program, som i år bidro med totalt 82 000 euro.

Vi takker alle som bidro til at arrangementet kunne gjennomføres og hjalp deltakere med å reise fra sine hjemland.

Vi oppfordrer dere til å dele informasjon om arrangementet og det vedlagte bildet i deres medier og plattformer. Om dere ønsker flere bilder eller innsikt i hvordan vi organiserte arrangementet, deler vi gjerne.

Vi ønsker dere alle en flott og sterk høst!

Med vennlig hilsen,
Anne Isokuortti
Generalsekretær,
Den finske døvblindforening
www.kuurosokeat.fi

NYTT FRA LOKALLAGENE

LSHDB Midt-Norge sitt årsmøte og någgå attåt

Av Tormod Prytz

Den 24. – 26. mai hadde LSHDB Midt-Norge/Nordland en sammenkomst i Trondheim.

Vi bodde på Quality Augustin, og lagets leder, Kari Kristine Engan, hadde sørget for et variert program.

Vi startet med lunsj fredag. Deretter fulgte lagets årsmøte.

Det nye styret består av:

Kari K. Engan, gjenvalgt leder for 1 år;

Styremedlemmer: Solgun Granlund

Storhaug, ny, valgt for 2 år;

Nina Frisnes Øyan, gjenvalgt for 2 år;

Oddhild Valderhaug, kasserer, ikke på valg;

Knut Loe Dønnessen, ikke på valg;

1. vara: Dennis Thomassen, gjenvalgt for 1 år; 2. vara: Tanita Thomassen, ny, valgt for 1 år.

Etter årsmøtet spiste vi middag på Frati. Som "dessert" fikk vi et foredrag av Eli Raanes om Ragnhild Kaata. Dagen sluttet med litt sosialt samvær.

Lørdag formiddag besøkte vi Nidar sjokoladefabrikk. Der har de et lite museum med en svært hyggelig og kunnskapsrik omviser. Det var interessant å se og kjenne på alle de merkelige glass og metallbokser som i gamle dager ble brukt til å selge godteri i.

Vi fikk også kjenne på en form som de "støpte" mokka-bønner i. Gleden ble ikke mindre av besøket i butikken, der vi fikk smake på godsakene. De fleste av oss provianterte opp til rabatterte priser. På nettsiden nidar.no finnes en mengde opplysninger. Jeg sender en stor takk til damen som skaffet meg disse opplysningene! Her blir bare litt nevnt, Både grunnet tidsnød hos meg og antatt plassmangel i bladet.

Nidar startet i 1912 og produksjonen kom i gang i 1915. Firmaet fikk navnet Munken, men skiftet navn fordi navnet Munken viste seg å være opptatt. Nå er Nidar en av de største leverandørene av sjokolade og godterier i Norge, med en omsetning på 1992 millioner kroner i 2019 og ca. 450 ansatte. Nidar er siden 2013 en del av Orkla-konsernet. Nidar lager blant annet sjokolade, Laban seigmenn, gelégodteri,

Bamsemums, karameller, Skipper lakris-båter, konfekt, marsipan og pastiller. Noen av de mest kjente merkene er Stratos, Laban, Smash, Troika, Crispo, Doc Hals-linser, IFA, New Energy, Bocca, Bamsemums og Smørbukk. Et av de eldste produktene er Gullbrød, som fremdeles eksisterer.

Stratos ble lansert i 1936. Under krigen stoppet tilgangen på råvarer. I 1942 ble administrasjonen nazifisert etter instruks fra Nasjonal Samling. Året etter stoppet sjokoladeproduksjonen helt. Blant annet suppeposer, essenser og sauser ble viktige inntektskilder i en periode med vanskelig råvaretilgang, høye priser på kakao og sukker, og en gradvis økende sjokoladeavgift. Etter krigen ble sjokoladeskatten suksessivt økt til 150 prosent. I 1950 ble rasjoneringen opphevet.

I 1939 hadde Nidar 230 sjokoladevarianter. I 1950 var antallet redusert til 41. Nidars fabrikk ligger på Leangen i Trondheim, der all egenproduksjon foregår. Nidar har her et 39.000 kvadratmeter stort produksjonsanlegg/kontorareal.

Tilbake til dagen vår i Trondheim. Etter felles lunsj på Krem, en restaurant på sirkus Shopping, hadde vi ettermiddagen til fri disposisjon. Lørdag kveld hadde Kari bestilt bord til middag på Mikrobryggeriet – med tilhørende

ølsmaking. Av de åtte sortene fristet heldigvis bare knapt halvparten til gjentakelse.

Søndag formiddag besøkte vi Vitenskapsmuseet. Også her ble vi veldig godt mottatt. Dessverre hadde de ingen omvisning som passet for oss. Det ble til at vi delte oss i flere små grupper. Jeg vet ikke hvordan de andre opplevde det, men jeg holdt meg i nærheten av en tolk som fortalte og leste om det vi passerte. Og den tolken skal få terningkast seks!

Jeg hørte bare gode ord om arrangementet denne helga. Vi gledet oss over at det kom medlemmer fra alle lagets fylker!

Det må også nevnes at Trondheim vartet opp med et sommervær i særklasse. Det var et yrende folkeliv i Midtbyen til langt på kveld. Synd at bare ca ti medlemmer så seg i stand til å delta.

De store avstandene i lagets område må nok ta noe av skylda. Kanskje konfirmasjoner også tok sin del. "Kollisjon" med Foreningen Norges døvblindes sommerstevne førte kanskje til mangel på tolk/ledsagere.

I alle fall manglet det tolk/ledsagere til to av deltakerne, og det måtte improviseres. Men ALLE som kunne, hjalp til.

Samholdet og hjelpsomheten må absolutt få terningkast seks!

Tusen takk for opplevelsen!

FRIST FOR INNSENDING AV STOFF TIL

NESTE NUMMER:

4. DESEMBER (OG GJERNE LITT FØR)

TIL NESTE GANG

24. OKTOBER

FN-dagen til å minne om FN's arbeid om å opprette holde fred og sikkerhet internasjonalt

16. NOVEMBER

Internasjonal toleransedag

21. NOVEMBER

Verdens filosofidag

22. NOVEMBER - 15. DESEMBER

«Karens jul» spilles på teater Manu

3. DESEMBER

Internasjonal dag for funksjonshemmedes rett til å delta i alle deler av samfunnet

Ca 13. DESEMBER

Neste nummer av SynHør bladet
havner i postkassa

RESTAURANT

 Halling-stuene
 GELØ
 Tlf. 32 09 12 30/50

Maling Interier

 Roligheden
 4818 FÆRVIK
 Tlf. 980 35 023

TAXI 03550
 ROMERIKE

— SIDEN 1959 —
LAUVLAND
 OPTIKK
 Bendiksklev 2 | 4836 ARENDAL | Tlf. 37 05 21 21

Nettec AS
 Kolbotnv 14
 1410 KOLBOTN
 Tlf. 66 81 06 40

Synsenteret AS Stavanger
 Kirkegata 26
 4006 STAVANGER
 Tlf. 51 85 80 80

Våler kommune
 valer.kommune.no

Specsavers® Optikk
Specsavers Horten
 Vognmannsgata 5, 3187 HORTEN
 Tlf. 33 80 48 00

Byggmann Gruppen AS
 Flyplassvegen 22
 6040 VIGRA
 Tlf. 70 18 90 60

Vesetrud Sag
 Kolkinnveien 14
 3533 TYRISTRAND
 Tlf. 32 13 94 12

Norspray AS
 Maskinveien 10
 4033 STAVANGER
 Tlf. 51 22 07 00

FOLLO TAXI
 Ring
06485

Specsavers® Optikk
Erland Hansen AS
 3900 PORSGRUNN
 Tlf. 35 55 16 19

Specsavers® Optikk
Arendal Specsavers AS
 Vesterveien 4, 4836 ARENDAL
 Tlf. 37 02 37 00

Specsavers® Optikk
BEKKESTUA AS
 Gamle Ringeriksvei 33C, 1357 BEKKESTUA
 Tlf. 67 52 00 00

Signo Vivo
 Andebu Sentrum 1, 3160 ANDEBU
 Tlf. 33 43 88 00

exacta
 Autorisert regnskapsførerselskap
 Dyrmyrgata 4, 3611 KONGSBERG
 Tlf. 926 30 300

Optimera AS
Monter Stormarked Forus
 Maskinveien 7
 4033 STAVANGER
 Tlf. 476 03 300

Kristiansen as
 BETONGPUMPING - SKIEN
 Rødmyrsvingen 94
 3735 SKIEN
 Tlf. 901 85 868

VB **Lofoten Vann og Varme AS**
 Fygleveien 53, 8370 LEKNES
 Tlf. 76 08 05 50

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE
 Bakketeigen 51
 3570 ÅL
 Tlf. 32 08 26 00

Specsavers
Specsavers Skien
 Herkules Senter Tlf. 35 53 48 90

interoptik
 Optiker Ramstad
 Din leverandør av merkevarer

 8400 SORTLAND | Tlf. 76 12 21 62

RETURADRESSE

LSHDB (Landsforbundet for kombinert
Syns- og Hørselshemmede / Døvblinde),

SKIPPERGATA 33

0154 OSLO

LSHDB

SENTRALSTYRE

2024-2026

FORBUNDSLEDER

Åshild Johansen

NESTLEDER

Sissel H. Markhus

STYREMEDLEMMER

Kari Kristine Engan
Ståle Hatlelid
Marius Aasand Larsen

VARAMEDLEMMER

Karianne Havsberg
Juliane Eftevåg